

PIENA NOZARĒ

UZSVARS UZ DATIEM

Ko sagaidīt piena lopkopības nozarē turpmākajos gados? Jau šobrīd ir skaidrs, ka izai- cinājumi būs gan strauji pie- augošās ražošanas izmaksas, gan augsta piena cena, atal- gojums un efektivitāte.

SANDRA DIEZIŅA,
Latvijas Avīze

Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) rīkotajā konferencē par Latvijas piensaimniecības nākotni nozares eksperti iezīmēja jaunākās prognozes, aicinot piena fermu īpašniekus īpaši domāt par darāmajiem darbiem sava rūpala stiprināšanā un konkurētspējas palielināšanā. Tāpat jādomā, kā turpmāk sadzīvot ar vides un Zaļā kursa prasībām.

Izdzīvos stiprākie

Komentējot pašreizējo situāciju, Starptautiskā piena pētniecības tīkla (IFCN) Piena pētniecības centra vecākā ekonomiste Doroteja Bolinga sacīja, ka ES vidējā piena iepirkuma cena pēdējā gada laikā vidēji augusi par 23,4% un paredzams, ka arī turpmāk piena cena saglabāsies augsta. "Mēs prognozējam, ka izdzīvos tikai stiprākie. Tā būs liela un grūta cīņa, lai saglabātu savu vietu šajā lauksaimniecības nozarē. Galvenais iemesls – ražošanas cenu paaugstināšanās. Tiem, kas saglabās savu ražošanu, skaidri jāredz, kur viņi investēs. Investīcijas jāveic efektivitātē un ražošanas modernizācijā, piemēram, piena robots," uzsver Doroteja Bolinga. Faktiski lauksaimniekiem būs jācīnās, lai nodrošinātu pietiekami lielu peļņu, un tas nozīmē pamatīgu darbu, tostarp ieguldījumus efektivitātē. "Tas ir jaunais normālais – pārmaiņas un pielāgošanās pārmaiņām," rezumē pētniece. Lai pieņemtu izšķirošus lēmumus, zemniekiem jāseko gan svaigpiena iepirkuma cenām, gan pieprasījumam un patēriņam, kā arī ģeopolitiskajai situācijai.

Redzams, ka pagājušajā gadā pirmoreiz ES saražotie piena produkcijas apjomi ir sarukuši, bet piena fermu skaits Eiropā

pērn samazinājies par 6,3%. Jau šobrīd lielāks spiediens ir uz vides prasībām, globālās piegādes ķēdes nosaka to, ka pastāv spiediens uz cenām, lai fermas būtu konkurētspējīgas. Tāpat situāciju ietekmē ārējie faktori – pandēmija, klimata pārmaiņas un citi. Piena ražošanas izmaksas šogad ir pieaugušas gandrīz visās valstīs, un tas ietekmē zemnieku saimniecību peļņu, tāpēc daļa piensaimnieku nolēmuši samazināt piena ražošanu. Līdzīga aina vērojama arī Latvijā. Jau iepriekš ziņots – kopš 2015. gada nozares ir izstājušās 8142 saimniecības, kas ir gandrīz puse jeb 42% no kopējā saimniecību skaita. Tas nozīmē 1,6 tūkstošus saimniecību ik gadu. Visstraujākais samazinājums vērojams saimniecību grupās ar slaucamo govju skaitu no viena līdz deviņi, tomēr arī pārējās grupās saimniecību skaits ir sarucis – to parāda Agrolesursu un ekonomikas institūta pētījums.

Salīdzinājumā ar bioloģiskajām saimniecībām lielākas manevra iespējas pašlaik ir konvencionālajām saimniecībām, nodrošinot gan lopbarību, gan ganāmpulku apsaimniekošanu. Izvēlētais apsaimniekošanas tehnoloģijas ietekmē saimniecības ekonomiku, jo jāplāno gan ganāmpulka uzturēšana, gan nepieciešamā zemes platība. Pastāv iespēja saimniekot bez zemes platības, taču tad jārēķinās, ka viss nepieciešamais piena lopkopībai būs jāiepērk, stāsta LLKC ekonomikas konsultants Raivis Andersons. Liela nozīme ir darbaspēka izmantošanas efektivitātei. Tāpat ļoti svarīga ir dzīvnieku produktivitāte, vērtējot pārdotā piena daudzumu. Izmaksu struktūrā, vērtējot datus no 2019. līdz 2021. gadam, būtiskas svārstības nav novērotas, liecina LLKC apkopotā informācija. Galvenā izmaksu pozīcija ir lopbarība (ap 30%) – pirkta un pašražotā, tehnikas un iekārtu nolietojums (ap 19%), degvielas izmaksas kopējā struktūrā svārstās līdz 8%. Salīdzinoši mazu izmaksu pozīciju aizņem darba algas, bet tā vienmēr bijusi ap 10%. Izmaksu struktūrā parādās jauna pozīcija – nomas maksa, kas ir papildu slodze biznesam. Nozīmīga izmaksu pozīcija ir elektroenerģija, taču līdz 2021. gadam tā bija 2% robežās.

Salīdzinot bioloģisko un konvencionālo saimniecību sniegumu, LLKC ekonomikas

konsultants Raivis Andersons secina, ka bioloģiski sertificētām saimniecībām ir mazākas realizētā piena pārdošanas pašizmaksas svārstības salīdzinājumā ar konvencionālo saimniecību realizētā piena ražošanas izmaksām. Tiesa, bioloģiski sertificētās saimniecības vidēji no viena hektāra, kas paredzēts lopbarības ieguvei slaucamai govij, realizē mazāk piena nekā konvencionālās saimniecības. Taču redzams, ka bioloģiskās saimniecības kļūst aizvien efektīvākas, var vairāk saražot lopbarību un uzturēt lielāku govju skaitu. Lai arī nomināli biosaimniecībām ir mazāks kopējo izmaksu kāpums, nākotnē tas būs proporcionāli daudz lielāks pret esošo izmaksu apjomu. Tas nozīmē, ka nākotnē šīm saimniecībām būs jāizvērtē piena ražošanas pamatotība, ja biopiens tiek pārdots par konvencionāli ražota piena cenu. Būtiskākais kāpums būs izmaksu pozīcijā, kas ir ļoti svarīga arī konvencionālajām saimniecībām, proti – pirkta lopbarība.

Lai būtu efektīvi

Runājot par nākotnes perspektīvu, eksperti vērš uzmanību uz jauno tehnoloģiju izmantošanu piena lopkopībā. Ir skaidrs, ka notiek virzība uz cilvēka darbaspēka mazāku izmantošanu, un tieši jaunākās tehnoloģijas būs tās, kas ilgtermiņā palīdzēs uzlabot saimniecību efektivitāti. Tas nozīmē saimniecību modernizāciju, kas ļaus ātrāk paveikt nepieciešamos darbus un efektīvāk izsekot govju aktivitātei. Doroteja Bolinga mudina izmantot tādas tehnoloģijas, kas ļautu samazināt CO₂ emisijas, taču skaidrs, ka tas prasīs vērā ņemamus ieguldījumus. Fermeriem būtu jāmaina tas tradicionālais apsaimniekošanas veids, kā viņi strādāja līdz šim, un jāseko līdzi, lai fermas atbilstu Zaļā kursa prasībām. Tajā pašā laikā jārēķinās ar darbaspēka izmaksu pieaugumu un dārgākām izejvielām. Tāpat jārēķinās – jo lielāka būs atkarība no resursu piegādātājiem, jo mazāk prognozējamas ražošanas izmaksas. Tas nozīmē, ka nākotnē ļoti svarīga alternatīva būs pašnodrošinājums – gan lopbarības, gan saražotās saules enerģijas. Tikai palielinot produktivitāti un ražošanas apjomus, ieviešot modernākas tehnoloģijas, varēs palielināt nozarē strādājošo algas.